

PORNOGRAFI

«FRISINN» ELLER KVINNE- UNDERTRYKKING?

I kjølvannet av pornobålene har det oppstått en offentlig diskusjon om pornografi. Fra ulikt hold har det blitt gjort forsøk på å analysere pornografiens funksjon og karakter.

Denne artikkelen slår fast at pornoindustrien gir borgerskapet enorme profitter. Det er kvinneundertrykkende ideologi satt i system som spesielt i krisetider bidrar til å splitte undertrykte grupper og svekke den revolusjonære kampen.

Revisjonister og andre opportunisten forsøker iherdig å skape forvirring og uklarhet om pornokampen. De snakker svært lite om kvinneundertrykking og svært mye om seksuell åpenhet og ytringsfrihet. Artikkelen tar opp disse argumentene og viser hvordan de blir brukt som forsvar for salg av kvinnekroppen.

Kampen mot pornografi har fått et enormt oppsving siste året, spesielt pornobålene der kvinnefrontere og andre aktivister har robbet pornosjapper og laget bål har skapt mye diskusjon. I kjølvannet av disse aksjonene har det oppstått en bred enighet om samarbeid blant ca. 30 kvinneorganisasjoner for å føre kampen mot pornoen videre.

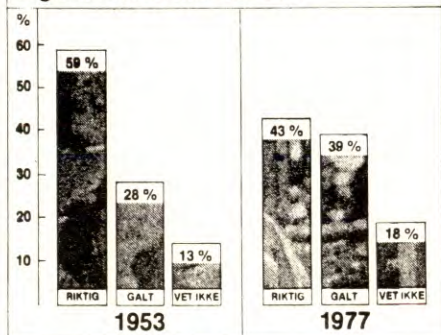
Som et direkte resultat av denne bevegelsen er det oppstått en offentlig debatt i aviser, ukeblad og massemedia som på

ulike måter har tatt opp prinsipielle sider ved pornografien. Ulike organisasjoner, partirepresentanter og enkeltpersoner har på ulikt grunnlag og med forskjellige motiver tatt stilling for eller mot porno.

Frontlinjene har til nå lagt seg etter følgende mønster: I følge en undersøkelse som Dagbladet offentliggjorde 21/1 -78 er flertallet av de som tok stilling til spørsmålet for eller mot forbud av pornografiske blader for forbud og spesielt var tendensen markant blant kvinner. 43

PORNOGRAFI

Det er fra enkelte hold i høst framsatt ønske om å forby utgivelse av visse blad som betegnes som pornografiske. Synes De det er riktig eller galt å forby utgivelsen av slike blader?

Denne undersøkelsen som «Markeds- og Medieinstituttet» har gjort for Dagbladet, viser at flertallet av de spurte er for forbud av

prosent av de spurte mente det var riktig med forbud, 39 prosent mente det var galt og 18 prosent visste ikke. Blant kvinner var 54 prosent for forbud.

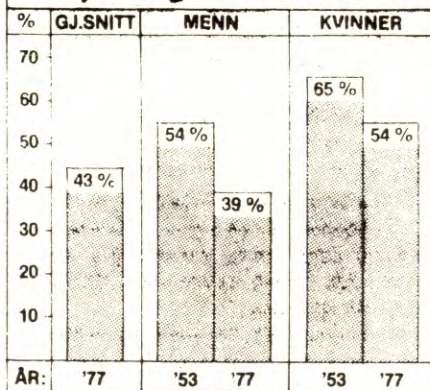
Det er verdt å merke seg at denne undersøkelsen bare tok stilling til spørsmålet om forbud, det er all grunn til å tro at langt flere er *motstandere* av pornografi, selv om de er skeptiske til forbud.

Kvinnebevegelsen i spissen

Det er deler av den aktive kvinnebevegelsen som er den viktigste og mest aktive krafta i kampen mot pornoen, spesielt Kvinnefronten har markert seg i de militante aksjonene mot pornoforhandlere over hele landet.

Ellers består motstandsfronten av en uensartet gruppe av enkeltpersoner, organisasjoner, grupper og partier som

RIKTIG å forby utgivelse av pornografiske blader:

pornografiske blader. Spesielt blant kvinner var holdninga entydig: 65 prosent av de spurte var for forbud.

på ulikt grunnlag betrakter seg som motstandere av pornografi.

Pornotilhengere

Hvem er så forsvarerne av pornografi? Ved siden av pornoforhandlerne, forlagene, distributører osv. som tjener millioner hvert år på pornoen, er det en rekke grupper og enkeltpersoner som forsvarer pornografien på et ideologisk grunnlag. Vi finner her både folk som bruker argumentet med «ytringsfrihet» og også personer med et slags «faglig» tilsnitt for sin argumentasjon. «Sexologen» Bertold Grünfeldt og psykologen Tore Langfeldt er eksempler på aktive representanter for denne kategorien. For disse er det sentrale at pornografien skal såkalt «hjelp» folk med seksuelle problemer, skape mer åpenhet osv.

PORNOGRAFI

Revisjonistene i SV har gjennom et stort intervju i «Ny Tid» med sin kvinnepolitiske sekretær Kari Bull tatt opp hansken og markerer seg klart mot pornokampen med en begrunnelse som vi tror mange SV-ere vil reagere på. Ifølge Kari Bull er det så vanskelig å «definere» hva porno er, dessuten er jo ikke pornoen «roten til alt det skakke» i samfunnet. Hvis dette varsler nye prinsipper for SVs frontpolitikk kan vi vente oss mye interessant fra den kanten i tida som kommer.

Kvinnepolitisk ansvarlig i SV, Kari Bull, finner det «problematisk» å delta i kampen mot pornografi.

En siste og forøvrig særdeles aktiv del av pornoforsvarerne er en del folk som gjerne liker å kalle seg progressive. Anarkistene i «Gateavisa» med «Syphilia Morgenstjerne» og den «frihetlige sosialisten» Arvid Skjærpe, er typiske representanter for denne kategorien. De har en seksualliberalistisk argumentasjon

kombinert med motstand mot «sensur» som sitt viktigste trumfkort.

Det er interessant å merke seg at også deler av kvinnebevegelsen har problemer med å ta stilling. Sirene 11/12-77 markerer seg klart *mot* forbud av porno. For dem blir det vanskeligste å «sette grenser», hva er porno og hva er ikke porno.

Hvorfor pronobølge nå?

Hvorfor har vi de senere årene sett en enorm oppsving i omsetningen av ulike pornografiske skrifter og filmer. Hvorfor dukker det opp stadig nye blader i krim/pornokategorien?

Ved siden av at markedet gir muligheter for kjempeprofitter og derfor i utgangspunktet er interessant for kapitalister som selger kvinnekropper på samme måten som de selger andre varer er sjølsagt. I tillegg må vi vurdere betydningen av pornografi og beslektede fenomeners ideologiske funksjon. Når kapitalismen er herja av kriser vil klassemotsetningene skjerpes. Mulighetene for oppsving i streikekampene og økt oppslutning om den revolusjonære bevegelsen er iøyenfallende. Av den grunn er det viktig for borgerskapet å stimulere alle faktorer som kan avspore denne kampen og lede misnøyen i arbeiderklassen inn i baner som leder den bort fra klassekamp og revolusjon. At alkohol og narkotiske stoffer har en slik funksjon vil være velkjent, derfor har kampen mot alkoholmisbruk rike tradisjoner i arbeiderbevegelsen.

Lenin polemiserste hardt mot tendenser til liberalisme i arbeiderklassen og slo fast at klassen trenger «klarhet, klarhet og atter klarhet» hvis de noen sinne skal klare å bekjempe borgerskapet.

PORNOGRAFI

Hva har så dette med pornografi å gjøre? Ved siden av at pornoen formidler en råtten og kvinneundertrykkende ideologi, er det viktig å se at pornoen bidrar til for-søpling av arbeiderklassens kultur og inviterer til passivitet og flukt bort fra den sosiale virkeligheten.

Borgerskapet har en bevisst hensikt med å spre ideologisk gift i krisetider, bl.a. derfor kommer pornobølgen akkurat nå.

Historiske paralleller

Vi har klare historiske paralleller til dette. Nazistene i 30-års Tyskland hadde en uttalt hensikt med å bruke sprit og pornografi for å splitte og sløve arbeider-

klassen. Tilsvarende tendenser blir påvist i SUKP(b)'s historie for tida rett etter de revolusjonære kampene i 1905:

«Kontrarevolusjonens offensiv foregikk også på den ideologiske front. Det framstod en hel horde av moteforfattere som 'kritiserte' og 'gjorde det av med' marxismen, spyttet på revolusjonen, hån-te den, lovpriste forræderiet og sang lov-sanger over de seksuelle utskeielser som ble utgitt for å være 'personlighetens kul-tus' (SUKP(b)'s historie, Forlaget Okto-ber, 1974 s. 106).

Det er derfor ikke tilfeldig at revi-sjonister og andre opportunisten roper forferdet om puritanisme fordi kommu-nister og kvinneaktivister ikke vil svelge

Nordahl Grieg om porno

Nordahl Grieg hadde følgende kommentar til de som dyrket si-ne seksuelle anfektelser som «den høyeste dristighet» i en tid hvor krig og fascisme truet. Ut-draget er hentet fra hans anti-fascistiske tidsskrift «Veien frem» nr. 1-1936.

Der er bare én vei å gå. Kamp mot krigen og det samfund som fører til fascisme og krig. Vi må søke solidaritet hos dem som i kraft av sin livs-kamp har sett veien og valget lenge før oss: arbeiderklassen. Det samfund som dirrer i en feber av krigstrusler og oprustning (og derfor kalles det bestående), har nektet å føre livet og kulturen videre. Vi må gi våre evner og vår styrke til et nytt samfund, fredens og socialismens.

PORNOGRAFI

den degenererte og råtne porno-kulturen. De avskyr den enhet og militans som må til for å stålsette arbeiderklassen og oppnå framgang i klassekampen. Det er mulig at pornografien tilfredsstiller deres egen småborgerlige ideologi, men vi aksepterer ikke at de blander *det* sammen med spørsmål som seksualopplysning, prevensjonsveiledning o.l. og byr dette fram i et eneste stort heksebrygg: «Vær-sågod ta imot, du er vel ingen puritaner du er vel for åpenhet.» Hvis det å være mot pornografi og annen kvinneundertrykkende ideologi er puritanisme, javel da trenger arbeiderklassen og kvinnebevegelsen mer puritanisme.

At arbeiderklassen samtidig må stille

parolen om økt seksualopplysning og prevensjonsveiledning bl.a. i skolen er sjølsagt, og har historiske tradisjoner i både kvinnebevegelsen og arbeiderbevegelsen.

SV-ledelsen mot pornokampen

Det er uhyre interessant å se på den rollen som SV-ledelsen spiller i denne kampen. Vi vet at mange SV-ere er motstandere av pornoindustrien og har deltatt i aksjoner mot pornografi. De har slett ikke problemer med å se at dette er en viktig del av kvinnekampen. For disse og for kvinnebevegelsen som helhet må det oppleves som litt av et slag i ansiktet når den nyvalgte kvinnepolitiske sekretæren i SV,

Det er nye krav som stilles til alle oss, hvis liv er å arbeide med ånd: vi må kunne kjempe og tro.

Norsk åndsliv har lenge sviktet disse to oppgavene. Den ubevisste frykten for virkeligheten har altfor ofte skapt en kvasiradikal maskerade, hvor individets psykologiske og seksuelle anfektelser er blitt utnevnt til høyeste «dristighet». Disse «uredde» folkene liker å tro at deres libido er menneskehetens ytterste skyttergravslinje. De kan komme til å oppleve at fascismens bomber vil rive underlivet opp på dem. Så kan di hvile salige, under hver sin orkidé.

Der er andre som ikke har kraft til å se gjennom giftdampene fra et døende samfund; deres sluttresultat er den absolutte skepsis, og ikke sjelden er de stolt over det. For en mangel på sann vitalitet i denne tvilen på at menneskeverdigheten kan kjempe og seire! La oss ha det klart at mangel på vitalitet er en synd som vil bli straffet med døden i denne store og forferdelige tiden som verden nu går i møte.

Vi vil i dette tidsskriftet prøve å være med i arbeidet for å vekke menneskenes fantasi og erkjennelse av vår tids kamp. Vi vil holde valget frem for dem — mellom den fascistiske tilintetgjørelse av all kultur og frigjørelsen av alle krefter i det klasseløse samfund.

Vår vei er livets vei. I denne tid av truende barbari ser vi at alt av verd kjemper på samme front. Enhver edel tanke er, bevisst eller ubevisst, en protest mot kapitalens, fascismens og krigens forakt for menneskelighet.

PORNOGRAFI

Kari Bull i et intervju med Ny Tid, begrunner hvorfor ikke SV vil delta i den tverrpolitiske aksjonen mot pornografi:

«— Så lenge aksjonen nekter å definere kva pornografi er, vil arbeidet i denne aksjonen vere temmeleg håpløst. Og eg kan vanskeleg tenke meg at t.d. SV og Kr.f. har same definisjon av pornografi....»

Hun vokter seg vel for å antyde *noe* om at pornografi kan ha noe med kvinneundertrykking å gjøre. Hun er bare opptatt av å markere seg mot «borgerlige» kvinner og organisasjoner og presterer det kunststykket å bruke andre sider av kvinneundertrykkinga som et argument *mot* pornokampen:

« — Det finst hundre andre ting som det heller skulle vore jobba med og laga aksjonar på. Istaden for aksjonen *mot* pornografi skulle vi heller hatt ein aksjon *for* betre miljø, meir nærhet, og mot den angst og framandgjerding som ligg innebygt i den livsform dette systemet skaper.

Vi arbeider heller ikkje for noko slag romantisk tilbakevending til kjernefamilien.

Pornografien er ikkje rota til det skake i samfunnet, den er det ekstreme utslag som det er så lett å angripe. Vi endrar ingen ting ved å vedta strengare lover mot pornografi og brenne pornobøker. Vi finn det tiltakande problematisk å delta i den tverrpolitiske aksjonen mot porno.» (Ny Tid nr. 5, 2/2 -78)

SV-ledelsen på feil side

SV-ledelsen vrir seg som en ål for å slippe å ta stilling, men stilling tar de — og havner på feil side.

Dette illustrerer på en utmerket måte

hvordan enkelte bruker «definisjonsvanskelighetene» som unskyldning for å gå mot kampen mot profittjakten til pornospekulantene. Hvordan hun har tenkt å ta opp kampen for «betre miljø» «meir nærhet» og mot «angst og framandgjerding» samtidig som hun ikke kan kjempe mot pornografi fordi den ikke er *roten* til det skjeive i dette samfunnet skulle vi gjerne hørt mer om. Det kan vanskelig karakteriseres som annet enn sprøyt. Det må jo bety at hun kan tenke seg at det er mulig å oppnå resultater på disse ytterst diffuse kampområder mens vi dessverre ikke kan gjøre noe med pornoen under kapitalismen. Det neste blir vel at SV ikke kan ta stilling i kampen mot arbeidsløshet for det det ikke er roten til alt det fæle under kapitalismen.

Vi har sjølsagt ingen illusjoner om at det er mulig å utrydde pornografien eller andre former for kvinneundertrykking i dette samfunnet. Nettopp derfor frykter vi heller ikke «grense»-diskusjonen rundt et lovforbud fordi vi vet at borgerskapets jakt på profitt vil føre til at de sjøl vil tøye grensene maksimalt, fordi de tjener millioner på å gjøre det. I den grad det står en militant og kampvillig opinion bak eksisterende lover vil dette imidlertid styrke muligheten for å luke bort den verste råttenskapen, barnemishandlingen, volden, sadismen etc.

I den grad slike lover blir brukt til angrep på demokratiske rettigheter og kunstnerisk frihet vil vi aktivt bekjempe det. På samme måten vil vi gå mot all kvinneundertrykking som dekker seg bak «kunstneriske» former.

Vi vil aldri stole på borgerskapets lover fordi vi veit at definisjonen av disse ikke er gjenstand for rettferdig tolkning, men

PORNOGRAFI

ut fra hvilke interesser som tjener borgerskapet, derfor er den viktigste kampformen mot pornografi aksjoner som kvinner sjøl gjennomfører. Pornobålene har vært nyttige, de har satt søkelyset på råtenskapen og mobilisert mange kvinner til sjøl å bli aktive. Disse aksjonene har fått stor støtte og undersøkelsen som det ble referert til i begynnelsen av artikkelen viser at flertallet av befolkningen står bak kravet om forbud av pornografi. Dette gjenspeiler at folk flest føler seg tråkka på av den reaksjonære og kvinnefiendtlige ideologien som spres gjennom pornografien. I motsetning til opportunistene i SV-ledelsen har folk flest ikke problemer med å ta stilling.

Kvinnene er særegent undertrykt under kapitalismen

Vi lever i et klassesamfunn der kvinnene som kjønn er særegent undertrykt. Den historiske bakgrunnen for at denne kjønnsundertrykkinga er oppstått vil vi ikke gå inn på her, den blir til en viss grad tatt opp i artikkelen om prostitusjon, ellers behandles dette utførlig av de marxistiske klassikerne og i annet materiale fra AKP(m-l).

I AKP(m-l)'s prinsippprogram heter det på side 77:

«Den borgarlege revolusjonen har eit stykke på veg gjeve kvinnene ein formell likskap, men kvinna er framleis ei reservearbeidskraft. Ho er anten lenkja til det private husarbeidet, eller om ho tek del i det samfunnsmessige arbeidet, har ho dei dårlegaste, lågast lønte og utrygga- ste jobbane. Kapitalismen har sett salet av kvinnekroppen i system gjennom å gjera prostitusjon og pornografi til indu-

Kvinnefrontere i aksjon klitrer over reklameplakat for «Express», siste tilskudd til den stadig voksende flora av kvinnefiendtlige blader.

stri. Imperialismen fornedrar kvinna enda meir gjennom sin dekadente og rotande kultur, ideologi og brutale underku-
king.

Full frigjering av kvinnene kan ikkje verta røyndom utan at kvinna tek del i den sosiale produksjonen på lik line med mannen. Kvinnefrigjeringa vert ikkje røyndom før oppsedinga av ungane får samfunnskarakter og det private husarbeidet vert redusert til eit absolutt minimum. Familien må opphøra å vera den økonomiske grunneininga i samfunnet.»

Det at vi i dette nummeret av Røde Fane tar spesielt opp spørsmålet om pornografi og prostitusjon er uttrykk for at vi tar spørsmålet om den seksuelle og ideologiske undertrykkinga av kvinnene al-

PORNOGRAFI

vorlig. Det betyr imidlertid ikke at vi mener at dette er den viktigste sida ved kvinneundertrykkinga. Retten til arbeid — deltagelse i den samfunnsmessige produksjonen er grunnleggende for kvinnens frigjøring. Dette er det ikke mulig å oppnå før under sosialismen, noe som sjølsagt ikke skal hindre oss i å slåss for kravet allerede i dag. Det blir i tida som kommer viktig å videreutvikle politikken på dette området og vi vil komme tilbake til dette spørsmålet og andre sider ved kvinneundertrykkinga.

Salg av kvinnekroppen må ikke sees isolert

Det er viktig å slå fast dette fordi det er feilaktig å se salget av kvinnekroppen isolert slik det kommer til uttrykk i ekstreme former gjennom prostitusjonen og pornografien. Pornoindustrien baserer hele sin eksistens på å formidle i masseomfang forskjellige varianter av det kvinnesynet som er rådende i vårt samfunn. I arbeidslivet, i kunst og kultur — på alle områder kommer synet på kvinnen som et 2. rangs samfunnsmedlem til uttrykk.

Som reservearbeidskraft, ønsket på arbeidsmarkedet når høykonjunkturen gjør det profittabelt å utnytte reservearmeen for en stund. Vel tilbake ved kjøkkenbenken når lavkonjunkturen igjen herjer, blir det framstilt som dette er kvinnens *egentlige* ønske. I bunn og grunn den samme ideologien som blir formidlet gjennom pornografien og den kulørte ukepresse. La oss sitere «Nye alle menn»: «Thailands egne piker er et kapittel for seg. Man treffer ingen tøffe og kalde piker i dette landet. Fra barnsben er de opplært til å tekkes mannen, og du føler

deg nærmest som en fyrstelig person når du ser denne hengivenheten overfor det annet kjønn.»

Det samme budskap har blitt formidlet gjennom ulike mannfolklader i en årrekke. Forskjellige varianter av midtsidepiker som i ulike utfordrende stillinger bringer sitt budskap: Kjøp meg og gjør hva du vil.

Kvinnekroppen som vare

Med utgangspunkt i en reaksjonær ideologi som rettferdiggjør og legaliserer spekulasjon og salg av kvinnekroppen er det utviklet en gigantisk industri der konkurransen er knivskarp og målet det samme som på hvilken som helst annen varesektor: Maksimalprofitt.

Resultatet har da heller ikke latt vente på seg, de siste årene har det utviklet seg en gigantisk flora av ulike mannfolk- og krimblader som har det kjennetegnet at de spekulerer i seksualitet og salg av kvinnekropp: «Nye alle menn», «Express», «Lek», «Proff», «Cocktail», «Aktuell krim», «Kriminaljournalen», «Kriminalmagasinet» eller «Aktuell rapport» — bare for å nevne noen. Disse representerer ulike tendenser, noen er rene mannfolklader med «ukebladstoff» og utbrett-piker. Noen sier seg å være for begge kjønn, såkalt fordomsfrie blader der både menn og kvinnekropper er til salgs. Til slutt har vi kriminalvarianten, en skjønn blanding av nakne kvinner, kriminalstoff — gjerne med billedserier av autentiske mord, ulike former for sadisme etc.

Hard porno

Det blir ofte operert med et skille mellom de bladene jeg nå har nevnt og såkalt

PORNOGRAFI

hard-porno som kommer i en klasse for seg. Og hardt er det, hardt og jævlig: Du kan få voldtekter, seksuell omgang mellom dyr og mennesker, pissing, sadisme og siste skrik i barneporno. Unger fra 5 år og oppover, dratt inn fra slummen, dopa ned og plasert foran et kamera og misbrukt seksuelt. Piss-orgy, Nyph-sex, Lolita osv., osv., hundrevis av varianter alt i glanset papir og fargestrykk.

Et skille kan også være på sin plass for det er forskjell i grader av brutalitet, sadisme, vold og råskap. Men den grunnleggende ideologien, synet på mannen og kvinnens seksualitet, det forener og binder hele smørja i en stor råttten familie, selv om det varierer i «dristighet».

Jakten på profitt er motivet

Hvis noen skulle være i tvil om at det er jakten på profitt som er motivet i denne bransjen lar vi pornohandler Leif Hagen sette tingene på plass i «Vi menn» nr. 37/77: «De drev i gaveartikler før? — Ja, men jeg sluttet da prisene steg hundre prosent, da gikk jeg inn i en annen gate, med sex. Her er det bra fortjeneste ...»

Monopolene står bak

Hagen med sine 4 pornosjapper og bladet Rapport, er sammen med de 4—500 andre pornoforhandlerne bare smågutter og regne i den store sammenheng. De virkelige drivkreftene — og profitørene i bransjen er de store forlags- og avismonopolene, Bonniers er sentralt i så måte, i Sverige og i Norge.

I 1964 solgte det Bonnier-eide FIB-aktuet 123 000 eksemplarer i uka i Sverige, da de begynte med midtsidepiker steg

Pornohandler Leif Hagen i sitt profittable miljø.

opplaget til det doblete i løpet av fire år til det stabiliserte seg på 250 000 eks. i uka. En tilsvarende utvikling fant sted med Bonnier-bladet Lektyr. Opplaget steg fra 117 000 i 1965 til 261 000 i 1971. Hele tiden mens pikene ble dristigere og leserbrevene stadig mer intime ...

Bak kulissene hos Bonnier

At det virkelig var et proposjonalt forhold mellom dristighet og størrelsen på profitten forteller Jan Gillou om i sin bok

PORNOGRAFI

«Det store avslørandet». Han var tidligere ansatt hos Bonniers og beskriver situasjonen på et direksjonsmøte: «Først holder direktøren en kort innledning. Hvilke flickor seljer? Jo, dom må vara unga, ha vakra brøst, vara nybadade ock nakne.» Alle nikker. Så til *problemet*: Forrige uke gikk salget til konkurrenten opp 13 000, mens vi gikk ned 12 000. Deretter følger diskusjonen, vurdering av bilder, hvilket mottrekk? Vedtak, linjeskifte: «Neste uke viser vi hele fitta!»

I tillegg til sin kulørte ukepresse tjener

Bonnierkonsernet 4—5 millioner kroner årlig på pornoannonser gjennom sine aviser «Dagens Nyheter» og «Expressen», pornokongen Geishmar og andre i samme bransjen er på denne måten med på å sikre konsernets profitter.

Inn på det norske marked

Det er interessant å merke seg at da opplagene på de største bladene deres stagnerte i Sverige kastet de sine øyne på Norge. De kjøpte opp «Alle Menn», om-døpte det til «Nye Alle Menn» og skapte

Bonnier huset i Stockholm. Konsernet som er de største profitørene på kvinnefiendtlig,

litteratur i Sverige, er på full fart inn på det norske markedet.

PORNOGRAFI

om bladet etter sin egen smak — og sans for salgsstatistikk. Resultatet lot ikke vente på seg, i dag har bladet et opplag på 110 000 i uka, i 1975 var det på 51 000.

Høsten 1977 ble bladet «Express» lansert på det norske markedet. Bladet er eid av det svenske selskapet Saxon, opplaget er på 60—70 000.

At det er profitt å hente i andre sider ved pornoindustrien enn bladproduksjonen røper disse tallene fra det danske firmaet Rodox som produserer pornofilmer: Produksjon 400 filmer i året. Brutto-investeringer 2 millioner kroner, netto utbytte 20 millioner kroner.

Staten profiterer grovt

Den norske staten tjener også millionbeløp hvert eneste år på tollavgifter, moms og portoinntekter gjennom postverket. Disse inntektene får staten gjennom import og distribusjon av blader, filmer og bøker som de vet er i strid med norske lover. Når staten en gang i blant inndrar en del blader og filmer fra pornoforhandlere som åpenbart strider mot paragraf 211 i straffeloven, den såkalte pornoparagrafen, har de sjøl tjent store penger på de samme produktene på forhånd.

Likeledes tjener de enorme summer på salg av pornografisk litteratur gjennom det halvstatlige Narvesen-konsernet.

Derfor er det slett ikke merkelig at en pornoforhandler i Bergen som har vært utsatt for politi-razzia nylig, har anmeldt staten for brudd på paragraf 211, den samme paragrafen han sjøl står tiltalt for å ha brutt.

Nettopp fordi staten tjener enorme summer på pornoindustrien, griper den i såvidt liten grad inn mot mye av den virksomheten i bransjen som åpenbart bryter

loven. Unskyldningen om at de ikke har mannskap nok til å kontrollere omsetningen av porno kommer i sitt rette lys når de er i stand til å sende 40 mann og 12 politibiler mot et pornobål på Egertorget i Oslo.

Hva er så poenget med dette? Staten og kapitalister tjener penger på porno, ikke noe sensasjonelt vil mange si. Det er for såvidt riktignok, men nettopp fordi kapitalen spekulerer i kvinneundertrykking og seksualitet profiterer de på områder ved folks liv som tradisjonelt har vært gjenstand for mye fordommer og vrangforestillinger. Ved hjelp av spekulasjon i dette kan de under dekke av «åpenhet», «informasjon» og «fordomsfrihet», vinne innpass hos en stor leserkrets. Kapitalismen skaper kontinuerlig problemer for folk: Arbeidsløshet, økonomiske vanskeligheter, dårlige boforhold osv. Alt dette skaper problemer og personlige vanskeligheter for folk med og uten familie. Mange folk er ensomme og mange har personlige problemer, seksuelle inkludert. Disse søker naturlig nok svar på sine vanskeligheter, mange bruker pornografi. Det hevdes fra enkelte hold at det hjelper dem ut av ensomheten.

Hva slags ideologi sprer pornoen?

For å gå inn på en argumentasjon må vi se på innholdet i den ideologien som spres i bladene.

Det som er et gjennomgående trekk i disse bladene er at det som er det rådende synet på kvinnene i dette samfunnet blir vist i sin mest konsentrerte form. Kvinnen er noe mindreverdige som kan kjøpes og brukes på linje med andre varer på et marked. Alle egenskaper som kjennetegner

PORNOGRAFI

ner et menneske, arbeidsevne, tanker, meninger, er borte. Tilbake er et stykke kropp, som tilbys kunden i forskjellige varianter. Derfor undertrykker pornoen først og fremst kvinner. I tillegg blir andre grupper som er sterkt undertrykt og solgt. Grupper som barn og homofile som tradisjonelt har få rettigheter blir utnyttet og utgjør noe spesielt «raffinert» i pornobransjen.

sprer vrangforestillinger og er grovt misbruk av mindreårige barn, er det direkte kriminelt og kan ikke oppfattes som noe annet enn legalisering av kriminelle handlinger og oppfordring til vold.

I «Folket i Bild» nr. 3-1978 blir det i en reportasje avslørt hvordan et eget omsetningsmarked for mindreårige gutter er etablert i Los Angeles. Hjemløse og fattige unger blir lokket med lettjente penger

Bildet er tatt fra «Folket i bild» og viser et velkjent innslag på gata i Los Angeles. Mindreårige gutter byr seg fram som modeller for pornospekulanter. 40 000 gutter er på denne måten «omsatt» på markedet.

Barnepornoen oppfodrer til kriminelle handlinger

Spesielt pornografi der barn blir misbrukt seksuelt er avskyelig. Barn langt under kjønnsmoden alder blir plassert foran kamera med redsel i øynene og et påklisstra grin som liksom skal illustrere at de har seksuell nytelse. Ved siden av at dette

og blir distribuert fra det ene pornofirmaet etter det andre på rundgang over hele USA. Bare i Los Angeles er over 40 000 smågutter «omsatt» på denne måten. Det er en kjensgjerning at disse blir ødelagt for livstid. De som forsvarer denne industrien med «ytringsfrihet» som påskudd mener kanskje at dette er ting vi må ta

PORNOGRAFI

med på kjøpet — det er jo så vanskelig å «sette grenser»?

Råttens syn på seksualitet

Jo, vil mange si — misbuk av barn er ille, det tar vi avstand fra, men de vanlige mannfolkbladene er da ikke så ille. Nei, vel, la gå at den kulørte mannfolkpressa ikke er så grotesk. Selv om såkalte «for-domsfrie» blader som Lek åpenbart spekulerer i barne-sex er ikke framstillingene så grove, pen natur, svaberg og natur-skjønne omgivelser danner rammen for deres salg. Men hva slags ideer om kvinner, menn og seksualitet er det som spres i disse bladene?

Det går en linje her fra billedmateriale deres, noveller og spalter der leserne kan berette om «egne erfaringer». For det første er det ensidig fokusering på det seksuelle som løsriver det fra alle andre sider ved et forhold. Den gjennomgående tendensen er fantastiske beretninger der mannen er stadig like pågående og fyrig og kvinner vekkes øyeblikkelig av den overveldende og uimotståelige mann-dommen, sammen får de orgasme på orgasme i utallige variasjoner. Slike beretninger enten de kalles fortellinger eller kamufleres som lesernes egne «beretninger» er sjølsagt ikke bare undertrykkende på kvinner som blir framstilt som vellystige kjønnsobjekter. Det skaper forestillinger hos menn som leser disse bladene som idealiserer en kvinneundertrykkende stil og formidler et syn på menns seksualitet som skaper løgnaktige forestillinger og råtne idealer.

Den virkelige harde pornografien fører den samme ideologien ut i det ekstreme med å presentere grov voldsbruk og ulike

perversiteter. Her formidles ikke bare den vanlige pornoideologien med at kvinner flest går med et latent ønske om å bli forført hvorsomhelst av hvemsomhelst, her skapes det inntrykk av at de aller helst vil bli voldtatt og pisket, gjerne av flere på en gang.

De som i denne forbindelse tar avstand fra disse ekstreme utslagene, men synes vanlige mannfolkblader er «uskyldige» har ikke skjönt at hardpornoen er en lov-messig oppfølging av den lettere formen. I jakten på kunder på et marked er fabrikantene nødt til å overgå hverandre for å øke opplaget — og profitten. Stadig nye grenser sprenes og de blir stadig dristigere og mer råttne. Til slutt har vi den åpne voldsbruken, rasismen og torturen som vi kjenner den fra fascistiske torturkamre. Så kan jo noen prøve å innbille oss at dette ikke skaper holdninger hos dem som jevnlig leser bladene.

Argumentet om at pornografien skulle hjelpe noen som helst må derfor avvises. Pornoen sprer systematisk vrangforestillinger om alt som har med seksualitet å gjøre. Dette vil *forsterke* eventuelle seksuelle problemer og slett ikke bidra til å hjelpe noen ut av ensomhet.

Ikke informasjon, men spekulasjon

Redaktørene av «Express» innrømmer i Dagbladet 4/2-78 at det slett ikke er *informasjon*, men spekulasjon de bedriver:

«— Vi vet at midtsidejenter og sexbrev selger. Begge deler er klare onaniobjekter for menn, som i uminnelige tider har ønsket å se kvinner nakne. Derfor satser vi også på bilder av «idealkvinnen»: Den slanke, langbeinte jenta med langt hår og et «lystent» uttrykk i

PORNOGRAFI

ansiktet. Gjerne med hav og sol og blå himmel i bakgrunnen.»

Det er ikke noe oppsiktsvekkende at folk i denne bransjen finner ulike argumenter for å forsvare virksomheten sin, det er det de skaffer seg profitten på. Verre er det når såkalte «Faglige eksperter» som psykologen Tore Langfeldt for alvor forsvarer porno-spekulantene med at de «hjelper» folk med seksuelle problemer og at pornografien er den viktigste *sannferdige* informasjonen om seksuallivet.

Skal vi le eller gråte når Langfeldt hevder: «Likestilling mellom kjønnene, mellom yngre og eldre, respekt for barns følelser synes å være de sentrale endringer» og påstår videre: «at pornoen alminneliggjør seksuelle minoriteter på en sannferdig måte.»

Når 5—10 åringer blir dradd foran kameraene og misbrukt hører vi Langfeldt messe videre: «respekt for barns følelser synes å være en av de sentrale endringer», kunne pornomafiaen fått en bedre talsmann?

Likestillingen mener Langfeldt kommer fram fordi det er kommet mer menn i bladene, akkurat som undertrykkinga blir mindre fordi man viser mannlige utøvere. Med alminneliggjøring av seksuelle minoriteter mener han sjølsagt at volden og sadismen og bruken av barn er akseptabelt, kan det forstås på noen annen måte?

Det er i tråd med dette han framstiller pornospekulanter nærmest som snille onkler og sosialarbeidere og han skryter sjøl at han bruker porno i sin egen «terapi».

Homofile og andre seksuelle minoriteter bør forøvrig betakke seg for Langfeldts «faglige» råd. Pornografien er en

av de viktigste kildene til vrangforestillinger og myter om at homofile kun er opp tatt av sex og forlyster seg med det 24 timer i døgnet.

Når det klages over kvinneundertrykking, kommer Langfeldt løpende med bladet «Lek» som et godt eksempel på et blad som fremmer «likestilling». Hvis vi slår opp et tilfeldig nummer kan vi lese følgende historie: En trøtt hjemmeverende husmor var lei, hadde trøbbel i ekteskapet osv. På ferie hadde hun et eksotisk lite lesbisk eventyr med sin venninne, og vips vel hjemme hos mannen og husslave riet var alt godt igjen. Moralen er klar: Husmoras problemer skyldes mangel på spenning, diskuter for all del ikke problemer med ektemannen eller andre, krev ikke arbeid eller daghjem — skaff deg i stedet et eventyr og alt fikser seg. Vanlige ukeblader har andre alternative forslag: Lag en ny rett, ta en handletur på byen, et kurs etc.

Dette kan man trygt si er å føre kampen for kvinnefrigjøring på avveier.

Kjev prevensjonsveiledning og seksualundervisning

Hva skal vi så sette istedet for Langfeldts «veiledning» og pronoblader, det er jo et faktum at mange har seksuelle problemer og mangelen på seksualopplysning er åpenbar.

Den åpenhet vi ønsker om seksuallivet, må ta utgangspunkt i folks virkelighet, ikke i pornoindustriens spekulasjon og råttenskap. Vi krever seksualopplysning og prevensjonsveiledning i skolen og vi støtter f.eks. Kvinnefronten i Tromsø når de åpner eget kontor for slik virksomhet. Vi krever økte bevilgninger fra staten til

PORNOGRAFI

økt seksualopplysning i skolen. Vi er for større åpenhet mellom kvinner og menn slik at de i felleskap kan løse sine problemer.

Hva med kirken?

Når det fra ulikt hold blir harselert over at det står kristenfolk sammen med kommunister og det meste av kvinnebevegelsen i kampen mot pornoindustrien vil jeg slå fast følgende: Kirkens ledere, Lønning og co. er kvinnebevegelsens bitre fiender. Sjøl om de er motstandere av pornografi. I følge Kåre Kristiansen og co. kan jo porno være så mangt. Seksualopplysning og spekulative filmer, erotiske eventyr hos Asbjørnsen og Moe og Kriminaljournalen, alt er «erotiske scener som virker seksuelt opphissende.» På denne bakgrunn tar de avstand fra alt som heter seksualopplysning og prevensjonsveiledning. I tillegg er de som kjent innbitte motstandere av sjølbestemt abort.

Det som karakteriserer disse folkenes syn på seksuelle spørsmål er i grunn den samme ensidighet som hos Langfeldt og co. Den eneste forskjellen er at den ene gruppen mener at alt er synd og den andre at alt er sundt.

Med dette utgangspunktet støtter vi all reell motstand mot pornografien selv om deler av fronten er vaklende og på andre områder går mot kvinnekampen.

Det viser seg forøvrig at det i mange kristne miljøer eksisterer en mye klarere forståelse av hva pornografi er, enn det mange opportunistene gir uttrykk for. Denne uttalelsen ble f.eks. enstemmig vedtatt på Menighetsfakultetets allmøte:

«Studentene samlet til allmøte 1. nov.

vil på det sterkeste gå imot all form for spekulativ pornografi.

Fordi: 1) Pornografi skaper og forsterker holdninger til kvinnen som er meget diskriminerende. a) Kvinnen blir et seksualobjekt uten egen personlighet. b) Kvinnen blir nedvurdert til en bruksgjenstand for menn c) Kvinnekroppen blir en salgsvare der profitt er eneste motivbakgrunn. Dette er en dyp krenkelse av kvinnen som helt individ of fordi: 2) Pornografien skaper holdninger slik at mannens seksualitet blir nedvurdert, avstumpet og tilsøplet når den ikke settes i sammenheng med kjærlighet, følelsesliv og menneskelig ansvar og fordi 3) Vi ønsker en åpenhet og ærlighet omkring seksualiteten, og ser på pornografien som en trusel mot dette. En sunn åpenhet vil fjerne mye av grunnlaget for spekulasjon i pornografi. Dette er en særlig utfordring til kristne ungdomsledere.

Vi ber myndighetene straks å forby all reklame for pornografi og gripe inn mot pornografisk litteratur etter den lovhjemmel som vi allerede har idag.»

Dette er en holdning til spørsmålene som skiller seg klart fra Lønning og andre ledende folk i religiøse kretser og som fordømmer all åpenhet om seksualitet, prevensjon på et «moralsk» grunnlag. Vi vet av erfaring at moral i denne sammenheng som regel er ensbetydende med kvinneforakt slik det bl.a. kommer til uttrykk i Bibelen.

Hva med kunst og kultur?

Det er i porno-debatten blitt reist spørsmål ved om ikke kampen mot pornografi også vil ramme forskjellige

PORNOGRAFI

kunstneriske produkter som har erotiske skildringer, vil ikke et forbud f.eks. ramme Bjørnebo, Mykle, Arthur Miller osv.?

La det være helt klart at jeg ikke mener at kommunister er prinsipielle motstandere av kunstnerisk gjengivelse av ero-

tikk, det være seg i litteratur, film eller billedkunst. At det ofte kan være vanskelig å definere kunst på den ene sida og spekulasjon og pornografi på den andre skal vi gjerne innrømme. Men å bruke det som argument for å unnlate å ta kampen

Dette er oppropet fra «Kvinnenes fellesaksjon mot pornografi». Kravet om seksualopplysning er en selvfølgelig del av frontgrunnlaget.

Opprop fra Fellesaksjonen

«Titusener av kvinner over hele landet vil nå arbeide gjennom sine organisasjoner i KVINNENES FELLESAKSJON MOT PORNOGRAFI. Hvorfor?

Jo, fordi kvinnesynet i pornografien er sykt og nedverdiggende. Kvinnen blir redusert til sex-, volds- og salgsobjekt. Pornoindustrien tjener store penger på å spre stadig råere, mer sadistisk og abnorm porno. Pornografisk utnyttelse av barn er det siste.

Vi vil reise en opinion mot porno og derigjennom også påvirke myndighetene.

Menneskeverd, likestilling, hensynet til individets personlige integritet er nøkkelord i kvinnenes kamp mot pornografi. Denne kampen er ikke av ny dato. Det har også tidligere vært sterk motstand — både blant kvinner og menn — mot utnyttning av kvinner som seksualobjekt og mot sadistisk og voldsfremmende pornografi.

Vi vil understreke at vår aksjon ikke må bli tatt til inntekt for motstand mot sunn, seksuell frigjøring. Heller ikke som fremstøt mot trykkefriheten, men mot en trykkefrihet brukt helt uten sosialt ansvar.

På bakgrunn av dette er det at vi ber om støtte til og forståelse for at vi går inn for følgende:

1. Spekulativ bruk av kvinnekroppen er nedvurdering av kvinner som mennesker.

PORNOGRAFI

opp mot mammutsalget av kvinnekroppen som foregår i åpent spekulative og for den sak skyld kriminelle former, må i beste fall karakteriseres som unfallenhet.

Forsvar ytringsfriheten

For mange er et prinsipielt ønske om å forsvare ytringsfriheten det viktigste hinderet for å delta i kampen mot pornografien.

2. Nei til salg av kvinnekroppen.
3. Forbud i markeds- eller likestillingsloven mot kvinnediskriminerende reklame og reklame for porno.
4. Ja til seksualopplysning, nei til porno.
5. Stans salget av halvpornografiske blader gjennom Narvesen.
6. Stans salget av halvpornografiske blader gjennom dagligvarehandelen.
7. Skikkelig håndheving av forbudet mot hard porno.
8. Enklere språk i lovene, raskere og enklere håndheving av lovene.
9. Nei til pornoens utnyttning av lesbiske og andre minoriteter.

Vi ønsker en holdningskampanje som kan gjøre publikum — unge og eldre — klar over hva som er i ferd med å skje, hvordan pornografien virker undertrykkende og avstumpende, og hvilke muligheter hvert enkelt menneske har for å motarbeide pornoforsøplingen av vårt miljø. Enhver kan på sin egen arbeidsplass, i nærmiljøet, i hjem og på skole være med på å bekjempe porno!

Vi oppfordrer offentlige myndigheter — statlige, fylkeskommunale og kommunale — å støtte opp om denne aksjonen mot porno på forskjellig vis. Og vi oppfordrer i særdeleshet de kommunale likestillingskomiteer og utvalg om å arbeide aktivt mot utbredelse av pornografiske og halvpornografiske salgsvarer i sine kommuner.

Vi trenger: Hjelp til å arrangere møter, stands og andre lovlige tiltak mot pornografi i alle landets kommuner og vi ber deg og din organisasjon eller arbeidsgruppe om å ta et initiativ.

Dessuten kan enhver være med å påvirke handlende på hjemstedet ved å be dem fjerne utstilte plakater og blad med pornografisk innhold.

Husk: Arbeider vi sammen, er vi mange og vi blir sterke! Men vent ikke på at andre skal ta initiativet — vær med å ta det selv!

— *Husk også:* Dette er en felles plattform i Kvinneaksjonen mot pornografi. Har du eller din organisasjon eller gruppe andre synspunkter på pornografi, må du gjerne gjøre dem gjeldende, men da bare for egen regning og ikke i Fellesaksjonens navn.

PORNOGRAFI

Det er i utgangspunktet et riktig prinsipp å forsvare ytringsfriheten, det er en borgerlig-demokratisk rett som arbeiderklassen har tilkjempet seg. At borgerskapet prøver å innskrenke denne retten ser vi daglig eksempler på: Dommen mot Bjørn Nilsen, Jon Michelet/ Brikt-Jensen, Ny Tid, utelukkelsen av Rød Valgallianse i NRK foran valget og sist den såkalte Bryhn-saka i Bergen der 5 personer ble dømt for å gjenta velkjente og velbegrunna påstander om den tidligere SIPO-sjefens virksomhet under 2. verdenskrig — bare for å nevne noen eksempler.

kontrollerer borgerskapet i utgangspunktet massemedia, det meste av dagspressen, ukeblader osv dernest prøver de hele tiden å begrense retten for andre til å ytre seg fritt når de føler seg provosert eller truet. Dette skjer i hovedsak gjennom kontrollen av voldsapparat, rettsvesen og Storting. At de også er villig til å bruke ren terror så vi eksempler på i Oktobersprengninga i Tromsø, der de også brukte retts- og voldsapparatet til å beskytte brune provokatører.

Det er derfor umulig å gå inn på en diskusjon som ser ytringsfrihet som noe almenngyldig som eksisterer i et slags vakum

Fra demonstrasjon mot pornografi i Oslo høsten 1977.

Ytringsfrihet kan ikke sees isolert

Dette overrasker ingen marxister fordi det er en kjensgjerning at ytringsfriheten ikke kan sees isolert, uavhengig av klasseundertrykkelsen forøvrig. For det første

uavhengig av klasseforholdene. For borgerskapet betyr ytringsfrihet bl.a. retten til å høste store profitter på salg av kvinnekropp gjennom reklame, kulørt ukepresse og sadistisk pornografi med misbruk av barn, sadisme etc.

PORNOGRAFI

For arbeiderklassen og dens allierte kan ytringsfriheten under kapitalismen aldri bli noe mer enn en *rett* til å ytre seg, spre propaganda, gi ut aviser etc. Virkelig ytringsfrihet kan arbeiderklassen bare oppnå i et sosialistisk samfunn der de sjøl har makta.

Riktig å forby rasisme

Når det nå f.eks. er kommet en lov som forbyr rasistisk propaganda er det en stor seier for alle demokratiske krefter fordi rasismen er djupt menneskefiendtlig og splitter folk som har grunnleggende felles interesser ved å spre fordommer og fremmedhat.

Det at loven ikke blir praktisert og riksadvokatens vedtak om at «Norsk Front»s rasistplakater ikke rammes av loven, viser nettopp at det er borgerskapets klasseinteresser som definerer lover og paragrafer og at slike bestemmelser i seg sjøl aldri representerer noen garanti for undertrykte grupper. Det vil alltid være styrkeforholdet i kampen mellom klassene som avgjør hvordan lovverket praktiseres, men i utgangspunktet er det sjølsagt en fordel å ha lovene på sin side.

Alle samfunn har forøvrig injurielovgivning etc. som setter begrensninger på ytringsfriheten, alt snakk om absolutt ytringsfrihet er derfor i utgangspunktet noe idealistisk sludder. Å se bort fra at ytringsfrihet henger sammen med klasseundertrykkinga, vil med nødvendighet føre alle progressive bevegelser på avveier.

Det tjener arbeiderklassen at rasisme kriminaliseres og forbyes: Det er en oppgave å ramme fascistisk og nazistisk virksomhet på samme måten. — Og det vil være et stort framskritt for kvinnene i

dette landet som er særegent undertrykt som kjønn, om det ble kriminalisert og gjort illegalt å selge dem på varemarkedet som et stykke kjøtt. Det er det kampen mot pornografien dreier seg om.

Det er riktig å forby rasistisk propaganda. At loven blir brukt slik at «Norsk Front» uhindret kan spre slikt svineri, viser at det er styrkeforholdet i de enkelte kampsakene som avgjør hvordan lovverket blir praktisert.

Sosialismen en forutsetning for kvinnefrigjøring

Samtidig vet vi at borgerskapet og kapitalismen må styrtes før det kan bli mulig å oppnå frigjøring for kvinner. I et land hvor arbeiderklassen sjøl har makta vil folkets behov og ikke profitten bestemme alle sider ved samfunnet. Dette vil også resultere i et helt annet kvinnesyn slik vi, f.eks. møter det i det sosialistiske Kina. Langfeldt og co. vil sjølsagt hevde

PORNOGRAFI

Fra initiativmøte for stiftelsen av den tverrpolitiske aksjonen mot pornografi — over 20 kvinneorganisasjoner deltar.

at fraværet av pornografien i et slikt samfunn vil være ensbetydende med puritanisme og seksuelt maktmisbruk.

Vi lar en kvinne som sjøl har vært og studert kvinnens stilling i Kina svare på dette: Hva slags kvinnesyn er det som egentlig hersker i Kina? Claude Broylle skriver i boka si «Halve himmelen»:

«Det er et helt annet bilde vi møter oppslått på vegger, i byene, i aviser, på scenen. Det er en arbeiderkvinne, en bondekvinne med et målbevisst uttrykk i ansiktet. Hun arbeider, hun studerer, hun ler, men har aldri den narraktige minen som er så typisk for våre reklamebilder. Dette nye kvinneidealet bidrar utvilsomt til å henlede mennenes oppmerksomhet mot kvinnens nye plass i samfunnet, i deres forhold til det annet kjønn.»

Om hva er så kvinnens plass i det sosia-

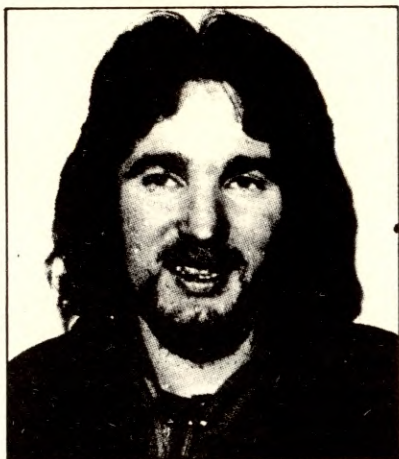
listiske Kina? Jo, hun er likeverdig med mannen i arbeidslivet, alle kvinnene har virkelig rett til arbeid og er økonomisk, kulturelt og sosialt likeverdig. Så lenge kvinnekroppen blir gjort til en vare og seksuell gjenstand, er det umulig å oppnå likeverd og et fritt seksualliv og kjærlighetsliv.

De rådende samfunnsforhold vil med nødvendighet skape undertrykkelse og problemer for både kvinner og menn, seksuallivet er ikke noe unntak i så måte. Bare kameratskap og åpenhet og felles kamp kan danne grunnlag for et annet samfunn der røttene til all undertrykkelse rives opp og det kan skapes et nytt samfunn der pornospekulanter og profesjonelle kvinneundertrykkere ikke har noen eksistensberettigelse.

Marcus

Likt og ulikt om porno...

Arvid Skjærpe,
«frihetlig sosialist»:

«— Du kan oppfattes som en mannssjåvinist. Hva er din oppfatning av kvinnebevegelsen?

— Kjønnssrolledebatten er kommet inn på feil spor. Utgangspunktet må være å endre kvinnes økonomiske stilling. Så lenge kvinnen er fastlåst til hjemmet har vi et kjønnssrollemønster. Kjøkkenkulturen har gitt kvinnen en seksualangst, og denne arven har kvinnebevegelsen tatt med seg.»

(Express 1/1978)

Liv Finstad, nyfeminist:

«Kvinner undertrykkes jo på alle områder i samfunnet, men pornoen er et ekstremt uttrykk for denne undertrykkingen. Porno — det er kvinneforakt. Pornoen sprer et kvinnesyn som slår fast at kvinner er bruksgjenstander som kan kjøpes og kastes. Pornoen selger kvinner som en vare, og sier at halve Norges befolkning er mindreverdige. Det er selvfølgelig ikke bare pornoen som sprer dette kvinnesynet. Det går en linje fra Det Nye, via kvinneskredderens reklame til pornoen.»

(Sirene 11/12—1977)

PORNOGRAFI

Kari Næs, Kvinnefronten:

«Er det ulovlig å reagere mot kvinneforakt, da er det loven det er noe galt med, og ikke folk som reagerer. Pornobålene er helt forståelige reaksjoner fordi kvinner ikke lenger vil finne seg i forakten.»

(Sirene 11/12—1977)

Edvard Haugland, prest:

«Ikke et sted fant jeg noen skildring av et normalt samliv mellom kvinne og mann. Den ekstraordinære sengeakrobatikk fremstilles som vanlig sexatferd. Jeg tipper unge mennesker vil føle nederlag overfor et bilde av samlivet de vokser opp med i form av disse bladene.»

(Vi Menn 37/1977)

Leif Hagen, pornoforhandler:

«— De drev i gaveartikler før?

— Ja, men jeg sluttet da prisene steg hundre prosent. Da gikk jeg inn i en annen gate, med sex. Her er det bra fortjeneste, skjønt ikke så god som for noen år siden. Det er kommet flere på markedet, i dag finnes det 350 pornobutikker i landet. Men jeg er for konkurranse.»

(Vi Menn 37/1977)

Live Rostad, sosionom:

«Ellers er bladene for menn klart kjønnsdiskriminerende og undertrykkende. Sex og vold er løsrevet fra menneskelige følelser, og blir følgelig menneskefiendtlig. Voldshandlinger overfor kvinner blir nærmest legalisert. Man appellerer alltid til det aggressive.»

(Vi Menn 37/1977)

PORNOGRAFI

Jane Eldor, redaktør av Lek:

«Ja, det er akkurat som et matblad, det. De viser fårikål den ene dagen og napoleonskaker den eneste. Det går uke etter uke. Folk kjøper det samme om og om igjen. Mat interesserer dem. Nakne kroppar interesserer mennesker. Det er et faktum.»

(Vi Menn, 50/1977)

**Syphilia Morgenstjerne,
Gateavisa:**

«Jeg er heller ikke overrasket over at Kristelig Folkeparti og AKP(m-l) står hverandre så nær. De såkalte radikale befinner seg sammen med de gamle-puritanerne de har mye til felles med i sin autoritetstro. Om noen var i tvil om det, så kan de lese ut av

denne undersøkelsen at god, gammeldags puritanisme er noe av det sentrale i de såkalt revolusjonæres holdning. Autoritetsfrykten og redselen for frihet binder dem sammen med de reaksjonære elementer i samfunnet.»

(Dagbladet 21/1—1978)

Thore Langfeldt, psykolog:

«En side av pornoindustrien er det økonomiske, men man skal være klar over at de tradisjonelle pornofilforhandlere representerer et ikke uvesentlig ledd mellom den seksuelle underverden og resten av samfunnet. Noen av dem fungerer som rene sjelesørgere. Hadde vi ikke hatt pornografien, som viser fram alle typer seksuelle varianter, ville temaet blitt tiet i hjel, og det ville ikke tjent de seksuelle minoriteter.»

(Vi Menn 38/1977)

«Kjærlighetens lykke og ulykke» — en spekulativ bok?

Boka «Kjærlighetens lykke og ulykke» kom ut i fjor høst og vakte en god del oppsikt. Det er en intervjubok som skildrer 22 kvinners syn på forhold til menn, kjærlighet og seksualitet.

Dette leserinnlegget vi har mottatt kritiserer boka for ensidighet, både i utvalget av intervjuobjekter og i behandlingen av stoffet. Boka formidler et entydig negativt syn på muligheten for et vellykka samliv mann/kvinne og ser forhold løsrevet fra enhver samfunnsmessig sammenheng. Dette grenser opp til det spekulative fordi forfatterne sjøl ikke definerer klart hva de vil oppnå med boka.

Boka «Kjærlighetens lykke og ulykke» av Wenche Margrete Myhre og Ulstrup er blitt en salgssuksess. Boka handler om kvinners kjærlighetsliv — slik ei gruppe kvinner framstiller sine erfaringer med samliv, ekteskap og seksualliv. Kvinnene er intervjuet av forfatterne, som har lagt særlig vekt på erfaringer fra seksuallivet.

Hensikten med boka, sier forfatterne, er å finne ut hvor langt kvinnene er kommet i seksuell frigjø-

ring. Bokas form; redigerte intervjuer om intime sider av privatlivet, er valgt fordi forfatterne mener denne åpenheten vil være til hjelp for andre kvinner som strir med problemer de ikke tør snakke om. Boka leses blant annet av mange som er opptatt av kvinnekamp. Emnet er viktig, og lite behandlet i kvinnesak-litteraturen. Nettopp av den grunn kan denne boka få stor innflytelse. Det er derfor nødvendig å undersøke hva slags kvinnepolitisk linje

den gir uttrykk for.

Forfatterne har reservert seg mot en slik analyse. For eksempel har de ingen egentlig kommentar til det som kommer fram gjennom intervjuene. Men jeg går ut fra at forfatterne mener helhetsinntrykket av boka er representativt, og derfor gir grunnlag for allmenne konklusjoner. I motsatt fall blir jo boka uten hensikt i kvinnekamp-sammenheng, og dermed reint spekulativ.

Boka skildrer stort sett

forholdene/vanskelighetene løsrevet fra enhver samfunnsmessig sammenheng. Noe som gjør det umulig for folk som leser boka å forstå hvorfor folk i dette samfunnet får sosiale og økonomiske problemer som med nødvendighet vil skape store problemer i forholdet mellom kjønnene og i ekteskapet. I stedet individualiseres problemene slik at de reduseres til lovmessige og uforsonlige konflikter — mellom kjønnene.

De viktigste konklusjonene jeg sitter igjen

med er:

— Kvinnes kjærlighetsliv er fattig og gledesløst. Det er prega av seksuell undertrykking fra mannens side og mindreverdsfølelse hos kvinnene sjøl.

— Det er svært tvilsomt om det finnes noen vei ut av elendigheten, fordi kvinns kjærlighetsbehov er grunnleggende forskjellig fra mannens.

— De «konstruktive» løsninger boka gir på kvinnes følelsesmessige elendighet, går i hovedsak ut på å kutte ut mannen. Enten ved å etablere lesbiske

forhold, eller ved å ha mannen bare som seksualpartner, og satse på kvinner for å utvikle vennskap og nær menneskelig kontakt.

Jeg synes boka svartmaler kvinners seksualliv og forholdet kvinne/mann. Boka uttrykker — sett som helhet — en ekstremt feministisk linje for kvinnekamp. Og dette mener jeg må stå for forfatterens regning. Delvis lar de kvinnene de intervjuer «bevise» det med den måten spørsmåla i intervjuene er stilt. Delvis kommer det fram gjennom at det ikke er lagt vekt på å trekke inn framskredne eksempler på at kampen for enhet kvinne/mann i et samliv kan lykkes, og at det først og fremst er samfunnsforholdene som skaper problemene. Jeg mener at kjærligheten mellom kvinne og mann er mulig, men man må kjempe for den — sammen. Jeg har ikke inntrykk av at forfatterne av boka mener det samme, de prøver ihvertfall ikke å få fram vilkårene for slik kamp, og hvordan den kan vinnes.

S.P.

Enver Hoxha under 2. verdenskrig:

Bygg en sterk anti-fascistisk kvinnefront!

Vi trykker her en artikkel av Enver Hoxha som er skrevet under den andre verdenskrig, den har aldri tidligere vært oversatt til norsk. Den er hentet fra Col. works vol. 1 s. 121.

Artikkelen peker på nødvendigheten av å samle alle kvinner i en bred enhetsfront mot den fascistiske okkupertmakta.

«I krigen vår mot de fascistiske okkupertene, i denne krigen som er så avgjørende for folket vårt, spiller kvinnene en viktig rolle. Med denne frigjøringskrigen er partiorganisasjonen stilt overfor viktige oppgaver. Den viktigste av disse oppgavene er dannelsen av de albanske kvinnenes anti-fascistiske front.

For å danne denne fronten er det nødvendig å samle de brede massene av kvinner, fra alle sosiale lag og av alle kategorier. Konferanser er den beste måten å samle kvinnene på, men disse må ikke være akademiske møter som snakker om problemer isolert fra det virkelige liv. Kvinnene må samles utfra sine aktuelle behov: Krav om brød, protester imot internering, protester mot trusler, mot henrettelser osv. Disse møtene må ikke bare ta opp høytravende politikk. De må ta opp undertrykkinga av kvinnene og deres behov, deres forhatte fiende, fascismen, og de oppgavene kvinnene har i frigjøringskampen.

Krigen sjøl vil gi oss materiale til dette arbeidet. Kommunikeer, proklamasjoner og forskjellige oppfordringer må forklares om og om igjen på en enkel og for-

ståelig måte. Gjennom dette og gjennom partiorganene og ungdomsorganisasjonenes organer vil vi reise hatet mot fienden. Fiendens barbariske handlinger, brann, drap av kvinner og barn osv. vil bli understreket.

Disse møtene må også ta opp hygiene, oppdragelse av barn, hvordan en god husmor skal arbeide og hennes forskjellige gjøremål. Kanskje vil disse sakene virke unødvendige og ubehagelige for dem. Men våre kvinnelige partimedlemmer eller de kvinnene som passer best for dette arbeidet må tålmodig forklare disse sakene for å overbevise kvinnene at direktivene er nødvendige.

Det vil være av stor verdi og hjelp i arbeidet med å danne fronten at det blir satt i gang kurser i lesing og skriving, spesielt på landsbygda. Sykurs og kurs i sykepleie er svært viktige og må settes i gang så fort som mulig, spesielt nå når krigen blir heftigere for hver dag. Det må understrekes at disse konferansene, møtene og kursene er for alle som på en eller annen måte ønsker å hjelpe til i krigen mot fascismen. Alle kvinnene som tror på krigen mot fienden, kvinner i byene og på landet, kvinner fra alle politiske retninger, anti-fascister, Zog-tilhengere, ballister og religiøse, må delta. Det må ikke være noe sektersisme i dette arbeidet. I de byene hvor det er kvinner under innflytelse av Balli Kombëtar, må samarbeidet med dem tas alvorlig og være grundig.

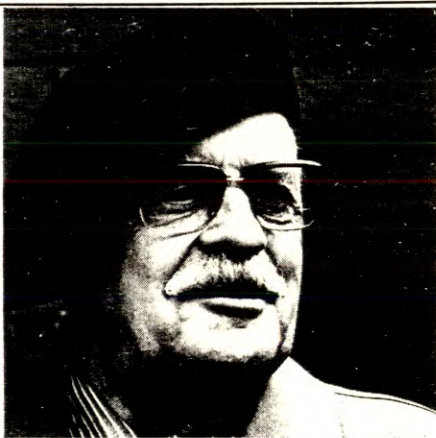
Ut fra disse konferansene må det dannes anti-fascistiske kvinneråd. Rådene dannes på følgende måte: Bydelsrådet dannes utfra bydelskonferanser og velges av kvinnene sjøl. De enkelte bydelsrådene peker ut en kvinne til byrådet. Dette byrådet må bestå av så mange medlemmer som anses nødvendig. Det kan også dannes råd ut fra fagområder og yrker. Landsbyrådet springer ut av møter og konferanser i landsbyene, og bindes sammen av byrådet. Dette er den demokratiske metoden, som er den beste metoden, den vi foretrekker for å danne råd. Men dette er ikke den eneste metoden. Hvis denne metoden ikke er mulig pga. reaksjonen, blir først byrådet utpekt ovenfra, utfra de best egnete og aktive kvinnene. Det rådet tar så på seg oppgaven å organisere bydelsrådene hvor medlemmene blir utpekt, og ikke valgt av kvinnene i bydelen. I hvert bydelsråd må det være et partimedlem, hvis det er mulig, mens dette er et ufravikelige krav for byrådet. Disse rådene må uttrykke kvinnes behov og ønsker på en skikkelig måte. De som har som oppgave å samle så mange som mulig fra kvinnemassene i byen og på landet til den anti-fascistiske kvinnefronten. De må ta seg av agitasjon og propaganda, av forsyninger av alle slag til kampenhetene, og dessuten må de øke rekkene av partisaner og frivillige med kvinner og jenter. Partimedlemmene blant dem må være de beste til å kjempe, og de må være et eksempel for alle andre kvinner.

Overalt hvor det er mulig må et medlem av byrådet ta del i regionale rådet for nasjonal frigjøring.

Vi må gripe mulighetene til å bygge organisasjonen vår. Fra de forskjellige møtene må skoleringsgrupper dannes, som må bestå av de beste og mest beslutsomme kvinner og jenter. Herfra må det bli rekruttert nye partimedlemmer for å fylle rekken i organisasjonene.

DØDSFUGLAR PÅ BÅL —

**ei utfordring til
sosialistiske
forfattarar
i Norden i dag**

Kommentar frå redaksjonen i Røde Fane

Nils Holmberg, ein av stiftarane av KFML/SKP i Sverige, fylte 75 år 23. desember i fjor. I høve 75-årsdagen sende Oktoberförlaget i Sveirge ut ei samling kommunistiske tekstar av Nils Holmberg. Utvalet går frå artiklar i Stormklockan i 1927 til ein artikkel i Gnistan i 1976.

Frå denne samlinga har vi teke ei novelle Holmberg prenta i ungdomsbladet «Stjärnmagasinet» i 1939. Novella fortel om ei svensk partisangruppe som går til åtak på eit tysk flyplassanlegg i Sveirge. Handlinga går for seg i 1946. Tyskland har nettopp gått til lynkrig mot Sverige.

Holmberg forstod at dei små landa i Nord-Europa ikkje kunne greia å halda seg utanom storkrigen som rulla fram i Europa. Han forstod at det svenske folket måtte bu seg på å slåst mot ein tysk imperialistisk invasjonshær om få år. Han forstod at folket sjølv måtte organisera partisanavdelingar og utvikla ein geriljakrig mot ein slik okkupant. Og han skreiv denne kunnskapen sin ut i skjønnlitterær form, i eit ungdomsblad.

Kvar hadde han kunnskapen sin frå — om den tyske imperialismens natur, om utsiktene i den imperialistiske krigen, om partisankrig som det einaste trygge alternativet for folket?

Holmberg hadde vore i Spania under den anti-fascistiske krigen. Han hadde sett korleis Franco-fascismen og bakmennene hans, Hitler og Mussolini, for fram mot det spanske folket, og skjøna at Spania-krigen var ein prøvekrig — for bae sider, både folket og folket sine fiendar. Han hadde sett at eit folk som det spanske var viljug til å gå til store offer for å verja seg. Når kommunistane gjekk i brodden for

DØDSFUGLAR PÅ BÅL

væpna motstand mot åtaksmennene, partisankrig, då vart folket med.

Dessutan hadde Holmberg følgt utviklinga i Kina med stor interesse, og lært av den.

Novella er enkel og likefram, rett på sak, innretta på å få fram eitt hovudpoeng — partisankrig. Eg veit ikkje om Holmberg skreiv meir av same slaget. Under krigen skreiv han i alle høve ting med same siktemålet. I Per Stigmann-serien som han skreiv i ungdomsbladet Rekordmagasinet er det fleire stykke som er reine leksene i partisankrig. Heile serien er skriven for å mobilisera ungdomen til kamp mot nazismen og underkuarar av alle slag.

Enkel og rett-på-sak som «Dødsfuglar på bål» er, står ho der som ei utfordring til forfattarane i Norden i vår tid. Dei sosialistiske forfattarane i våre land i dag har levd gjennom år då folkekrigen har rasa i Vietnam, Kampuchea, Laos. I Klassekampen har det stått reportasjar frå folkekrigen i Eritrea. Både i Noreg og Sverige er det spreidd skrift som fortel korleis denne krigen vart ført. Den framskridne militærteorien til Mao Tsetung er tilgjengeleg for dei. Krigsfåren og kva folket må gjera om landa våre vert invadert av den fascistiske hæren til dei nye tsarane i Kreml har vore diskutert i fleire år. I Noreg har folket *røynslar* frå væpna forsvarskrig mot okkupantar frå krigen i 1940 og okkupasjonsåra etterpå.

I 1939 var det få i Norden som såg kva som måtte gjerast så klårt som Nils Holmberg. I dag har dei sosialistiske forfattarane parti i ryggen som arbeider aktivt med å få spreidd og diskutert slike perspektiv som dei Holmberg propaganderer i novella si.

Kort og godt — tilhøva ligg betre til rette for å skriva noveller som «Dødsfuglar på bål».

Kven vil ta opp utfordringa først? Røde Fane opnar gjerne spaltane sine for slike noveller.

O.F.

MOT RADANDE VIND

Kommunistiska texter av Nils Holmberg

OKTOBERFÖRLAGET

Dødsfuglar på bål

Det er året 1946. Tyskland har etter 24 timars ultimatum brått gått til åtak på Sverige. Veldige tyske styrkar under general von Rabenkönig si leiling driv dei svenske forsvararane framfor seg gjennom landet. Bak fronten herjar Den Brune Terroren med svenske nazistar som angjevarar, men bak fronten gjev og tapre svenske partisanar fienden krafing motstand. Maskinarbeidaren John Stenman og smeden Erik Andersson har skipa «Partisangruppa Axel Danielsson», ei samling som ikkje fryktar dauden.

Ved midnatt hørde ein av vaktpostane i det søraustre hjørnet av det store enno ikkje fullførde provisoriske flygefeltet ei svak pusling blant buskane utanfor piggetråden. Det første tildrivet hans var å kaste seg flat på marka, for dei mange åtakka på posten hans nattestider gjennom dei siste vekene hadde gjort han og mange andre så kvepne at dei for saman ved den minste lyd etter at mørkret hadde senka seg. Men han tok seg saman. Han var jo ikkje aleine. På berre ti meters hald på kvar side hadde han kameratar. Feltet som romma tre fjerdepartar av den fremste luftflåten til invasjonarmeen var særskild grundig vakta. I staden for å kasta seg ned gjekk han inntil piggetrådgerdet og lytta.

Det pusla på nytt i buskane der ute. Var det eit dyr eller eit menneske? For å vera trygg ropte vaktposten: Wer da? og lyfte geværet for å skyta eit varselkot. Det vart den siste handlinga hans her i livet. Før han hadde fått geværet halvvegs til aksla, fall han for ei kule midt i panna. Knallet frå skotet sette liv i vaktpostane

på begge sider. Fleire av dei blei på vaktpatruljane og medan nokre av dei kasta seg til marka for at ikkje neste skotet skulle råka dei, skunda andre mindre redde seg med tente lommelykter for å skaffa reide på kva som var hend.

Tre eller fire sto luta over den falne, då ein handgranat kom flygande utanfrå og slo ned midt i blant dei. Det var signalet til eit svare leven. Minst eit dusin vaktpostar byrja skyta vilt ut i mørkret og såg det lynte både her og der utanfor.

Første patruljen som kom springande vart møtt av eit par nye handgranatar, men berre den eine hadde nokon verknad og skadde ein mann i patruljen. Soldatane i patruljen svara straks med å kasta handgranatane sine i den retninga dei trudde den usynlege fienden var. Deretter byrja dei og å ta del i skytinga.

Granateksplosjonane og skytinga høyrdest langt i natta og vaktane rundt på flygefeltet fekk det inntrykket at det søraustre hjørnet var utsett for eit kraftig åtak.

Først sto soldatane tvilrådig og uvisse

DØDSFUGLAR PÅ BÅL

og venta på ordre. Men då det ikkje kom nokon ordre og skytinga og granat-eksplosjonane tiltok i styrke gjekk ein og annan frå posten sin og drog seg ned mot det søraustre hjørnet. Dei var nyfikne og både det og pliktkjensla dro dei.

Andre følgde etter, først tvilrådige, sidan i fullt firsprang, for etter alle smella og glimta i mørkret dernede å døma måtte dei som gjekk til åtak minst vera ein bataljon.

Ingen kunne jo tenkja seg at dei berre var åtte mann, som flytte seg sidelengs mellom kvart skot dei skaut.

Nokre minutt herska det fullstendig virvar blant tyskarane og dei skaut heilt utan plan. Så greip høgste befalet inn og dreiv med brøl og banning attende alle dei som hadde gått frå postane sine, og let den delen av styrken som ikkje hadde vaktplikt rykka fram.

Nesten samstundes stogga skytinga utanfrå. Og då lyskastarvognene var komne og let lysknippa sine sveipa over området utanfor det søraustre hjørnet, var der ikkje teikn til liv. Dei soldatane som så vart sende ut for å undersøkje marka, fann berre tomme patronhylsar, alle saman av tysk tilverking.

Den vesle partisangruppa som hadde gått til åtak var alt langt borte. Dei hadde fylt oppgåva si, å samla heile vaktstyrken sin merksemd mot det søraustre hjørnet, for å gje ein annan og større avdeling fra «Axel Danielsson» høve til å ta seg inn på feltet og forsvinna i dei store grøftene som var greve for å gje plass til dei avløpsrennene som skulle samla opp og føra bort alt vatnet frå dreneringsrøyra.

Desse grøftene var over lange streknigar dekte med breie lemmer for at flya skulle koma seg til og frå oppstillings-

plassane sine utan hinder. Dei var altså rettelege tunnelar. Gjennom dei vadde eit tjugetals menn som tilsamans bar eithundreogåtti kilo av flygefeltet sin eigen dynamitt (den stakkars fanejunkaren hadde rekna feil med sytti kilo), og store rullar av den framifrå franske stubintråden som tenner ein mengd ladningar like snøgt og samtidig som ei elektrisk tenning. Dei trengde stadig lengre og lengre inn blant massen av tunge og lette bombefly, stridsfly og spionfly som sto mønstergyldig oppstilte.

Nattens ro fall på nytt over flygefeltet. Dei som vart drepne og sára ved åtaket på det søraustre hjørnet var førte bort og lys var køyrde inn. Vaktpostane gjekk atter att og fram, att og fram utmed piggrådgjerdet eller kring alle flya. Ingen høyrde, ingen ante at noko uvanleg var i ferd med å skje. Berre nattehimmelen såg korleis då og då ei av dei breie lemmene over ei av grøftene var lyft til sides og ein grå skapnad åla seg opp, stakk ei lita pakke inn under motoren på det næraste flyet, forsvann ned i grøfta att, og etterlot seg ein tynn, gråkvit tråd som einaste sporet. Ein time, nesten to, gjekk før eithundreogåtti pakker, kvar på eit kilo dynamittgubbar, var sette på plass og trådane frå alle pakkene var bundne saman med ein tråd frå kvar grøft og desse trådane igjen var knytte saman med ein einaste tråd som dei dro etter seg gjennom den store breie hovedgrøfta.

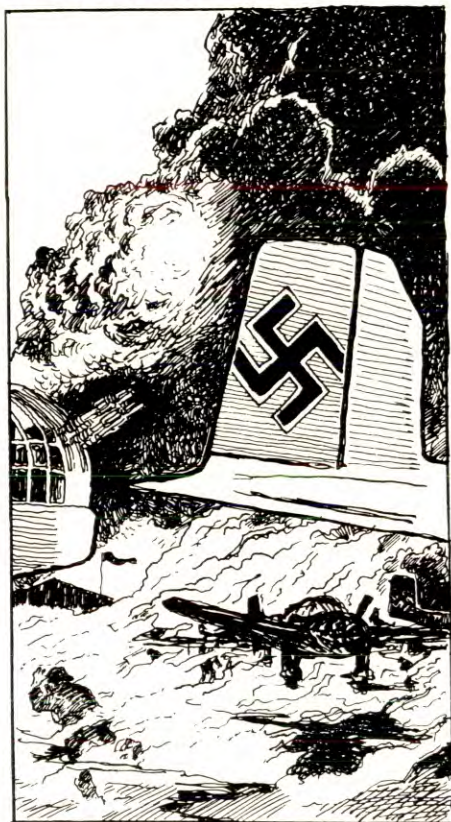
Sola var alt komen opp og spreidde dei første svake strålane sine over ei morgonsømnig verd, då dei tjuge partisanane byrja krypa ut gjennom hovedgrøfta mot den sørlege grensa av flygefeltet. Der kraup Bertil Stark, Peter Stenkvisst, Karl Larsson, Torsten Svensson og andre samt

DØDSFUGLAR PÅ BÅL

heilt til slutt John Stenmann med siste rullen tenningsråd.

Ein strekning på kring hundre meter skilde Bertil Stark frå piggrådstengslet og den ytre vaktpostkjeda, då John var-skudde han som kraup nærast framfor han.

— Stogg. Det er ikkje meir tråd! Eg skal tenna! Ordren og meldinga gjekk frå mann til mann og hadde enno ikkje nådd alle då John med hender som skalv ein smule av spenning tende ein fyrstikk og førte flamma til tråden.

Om det gjekk noko tid frå tenninga til eksplosjonen så var ho for kort til at du kunne mæla ho med menneskesinnet. Det var som om alle småeksplosjonane gjekk saman i ein kjempeeksplosjon i same augneblinken som John Stenman førte fyrstikken til tråden.

Den skånske jorda brøla som av vreide over å måtta bera mordreidskapane til dei tyske inntrengjarane på ryggen sin og stunde ut ein øydeleggjande orkan som pressa seg oppover og ut til alle sider, kasta omkull braut sund og slengde vidt omkring stykkje av dei kvilande dødsfuglane, for så å spy eld over det som var att av dei.

På nokre få sekund var heile den veldige samlinga av flygemaskinar sveipte inn i drønnande flammer. Dei slo opp frå elvane av bensin som strøymde ut av tankane til dei knuste og sundslegne flya, og la seg kring maskinane. Heten frå dei fekk dei bensin-tankane som enno ikkje var skadde til å eksplodera.

Det var eit storslått, imponerende skodespel, og partisanane kjende hjarta dirra av fagning og glede ved synet av det.

Frå det veldige eldhavet, der flya sto oppstilte, spreidde elden seg utover feltet, og hoppa lystig på små strøymar av bensin og olje.

Vaktstyrken vart grepen av panikk. Vaktmannskapet styrta mot det nordvestre hjørnet, der den provisoriske administrasjonsbygningen og hovudutkjørsla frå feltet var. Skrik og rop høyrdest svakt gjennom drønnen frå den kolossale eldstaden, der meistarverka til Junker og Heinckel vart brende til daude i sin eigen livssaft.

— No, ropte John Stenmann til den vesle flokken sin, der dei som sto lengst

DØDSFUGLAR PÅ BÅL

framme alt var klare med piggråd-saksane.

— Full fart og gjennom på ein gong, så klarer vi oss! Dei styrta i veg opp frå grøfta, og det var på høg tid om dei ikkje ville verta offer for den øydeleggjinga dei sjølv hadde sloppe laus. Ein straum av eld kom snøgt rinnande gjennom grøfta. Ein liten smålenning, Torkjel Bergsten, vikla seg inn i nokre av dei piggrådenda-ne som var klipt laus og kom seg ikkje fri att. John Stenmann ville hjelpe han, men måtte berre arbeide med å fri seg sjølv frå piggråden som snodde seg lik ormar rundt beina hans.

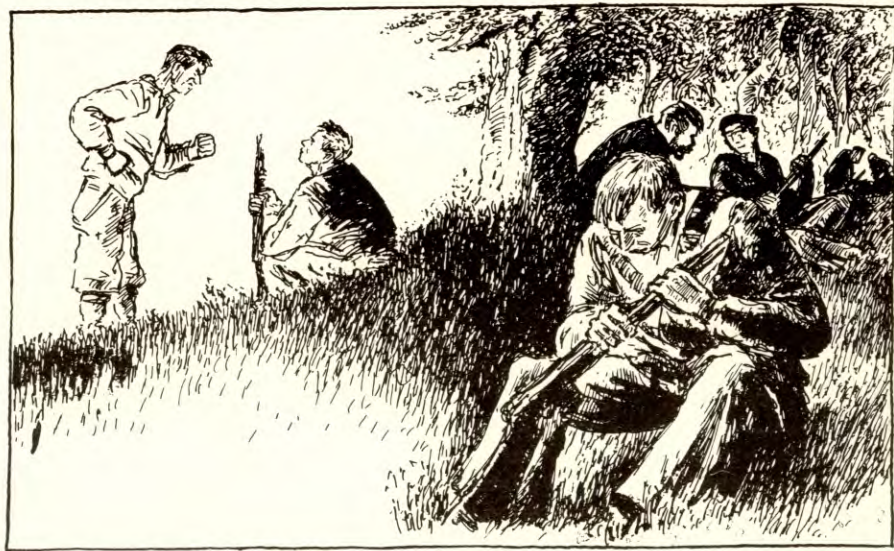
Ei gruppe tyskarar som hadde fått auge på den flyktande gruppa og straks sette ho i samband med eksplosjonane og elden, kom styrtande og byrja skyta.

Petrus Stenkvist vende om, trass i kule-regnet, for å klippe laus Bergsten med saksa si. Dei andre partisanane stogga,

søkte dekning og byrja ausa kuler over tyskarane for å redde dei tre som enno var inne i piggråden.

Det såg ut til å gå bra. Petrus klarte å klippe laus Bergsten og John. Dei sprang med Petrus hakk i hel. Men berre etter nokre steg kasta Petrus hendene i veret, slepte saksa og fall. John heldt fram med å springa saman med Bergsten, men då kameratane ropte vende han på hovudet og såg då kva som hadde hend. Han slepte handa til Bergsten, kasta seg rundt og var etter nokre lange sprang ved den falne kameraten si side. Kulene frå tyskarane peip faretrugande nær då han bøygde seg ned, løfte den falne opp og — kasta han ned i den flammande grøfta.

Denne handlinga fekk til og med tyskarane til å fare saman og gløyma å skyta for ei augneblink. Verknaden på partisanane var endå sterkare, men ingen av dei fekk høve til å gje uttrykk for kva dei

DØDSFUGLAR PÅ BÅL

meinte om det. Oppgåva for augneblinken var å kom seg unna, og den vesle gruppa måtte samle alle kreftene sine om det.

Ved femtida om morgonen kunne partisanane ta seg ein liten kvil. Dei hadde rista av seg tyskarane inntil vidare og synstest dei hadde kome vel ifrå det. Petrus Stenkvist var den einaste falne og det var berre ein *såra*, Bertil Stark, som under flukten hadde fått seg ei tysk kule gjennom venstre overarmen.

Så snart dei stogga kom Karl Larsson fram til John Stenman. Han var kvit som eit stykke lerret i andletet og røysta hans skald av vreide då han spurde:

— Du, korleis kunne du gjera slik med ein kamerat som du gjorde med Pelle?

— Han var steindaud. Han fekk eit skot i nakken gjennom ryggmargen.

— Og det var grunn nok til å kasta kroppen hans i elden! Dei grå augo til Karl Larsson skaut lyn, og dei som låg nærast gjorde seg klar til gripa inn, om han skulle kasta seg over John. John svara roleg:

— Nei, det vakje difor, men for å redde dei som står han nærast frå noko endå verre.

Trugsmålt forsvann frå auga til Larsson og han spurde:

— Kva meiner du?

— Eg meiner at i dag kjem Den Brune Terroren til å bryta laus over Håssleholm. Vi har tilinkjesgjort største parten av den fremste luftflåten til fienden og gjeve heile den tyske luftstyrken eit ganske alvorleg slag. Den tyske overkom-

mandoen og ikkje minst Gestapo kjem til å skumma av vreide og søkja hemn. Dei byrjar truleg med å kasta seg over dei sivile her i Håssleholm, for å freista finna i det minste eit eller anna spor etter oss ved hjelp av vald og tortur.

— Jau, jau, sjølv sagt, men kva har det med Petrus å gjera?

— Fattar du enno ikkje? Om dei hadde kunne identifisera han, og det er jo ikkje heilt utelukka, korleis trur du då det ville gå med mor hans, systrane hans, og jenta han er trulova med? Dei bur, etter det han fortalde, alle her i Håssleholm. Heile hemnen hadde gått ut over dei, eller ka trur du? Karl Larsson gaus.

— Truleg!

— No, det var for å redde dei frå det eg nytta høvet sidan Petrus likevel var daud, til å sjå til at ingen skulle kunna kjenna att liket etter han. Fattar du no?

— Eg skjønar. Orsak meg, kamerat, for at eg eit augneblink tok meg i miss og oppfatta handlinga di som råskap når ho i røynda berre var omtanke for andre menneske.

— Så, så ingen tale, sa John smilande og rekte ut ei hand, som Karl Larsson skunda seg å gripa og rista hardt. Eit nedsmurt andlet kikka fram bak ein stor rullestein og ei velkjend røyst sa:

— Da e vel ikkje nokra ta dykk, gutar, som hev ein brødbete eller i da minste ei skorpa te øves før ein svolten kar?

Det var Erik Andersson. Og då han kom fram, vart han følgd av dei sju partisanane som han leidde i åtaket mot det sørvestre hjørnet på flygefeltet.

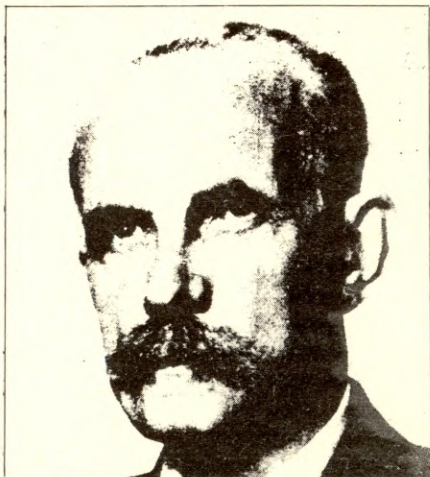
100 år sidan Kristofer Uppdal blei fødd

Den 19. februar var det hundre år sidan Kristofer Uppdal blei fødd. Vi bringar her ei omtale av livet og forfattarskapen til ein av våre største arbeidar-diktarar.

Du skal vita kven du er. Dette legg arbeidsfolk vekt på. Veit du ikkje kvar du kjem ifrå? Det er ei påminning. Det gjeld klassemedvitet. Kvar klassen kjem ifrå er og viktig. Å vita koss arbeidarklassen blei til, er nyttig kunnskap. Og det er ei spennande historie, full av liv og kamp, av motsetningar og situasjonar.

I historiebøkene står ikkje stort om denne historia. Ikkje i dei vanlege. Der er det helst kongar og store menn. Men det finst bøker om koss arbeidarklassen blei til, gode bøker.

Nokre av dei beste har arbeidarforfattararen Kristofer Uppdal skrive. Han blei fødd for hundre år sidan, den 19. februar 1878.

Kristofer Uppdal blei fødd i Beitstad i Nord-Trøndelag. Han var bondeson. Då dei hadde flytt frå garden, slo huslyden seg ned på Steinkjer. Mora døydde då Kristofer, eldsteguten, var sju år. Faren gifte seg opp att, og då Kristofer var 10 år, laut han ut og livnæra seg som gjætar.

KRISTOFFER UPPDAL

I ungdomen kom han ut på anleggsarbeid. To vintarar gjekk han på folkehøgskule, fyrst heime i Trøndelag, seinare på den vidgjetne danske Askov højskole. Der råka han arbeidardiktaren Jeppe Aakjær.

Ein vinter gjekk den unge Uppdal og slo seg gjennom i Oslo og berre las bøker, som han lånte på Deichman og på Universitetsbiblioteket. Ikkje berre skjønnlitteratur, men og naturvitskap, filosofi og religionshistorie.

Men han laut ut på anlegga att, og ralar var han i 10 års tid. Uppdal var aktiv i organisering, han var formann i tunellarbeidarforeininga på Rjukan, og var utsending på forbundslandsmøte og fagkongress før han i 1910 satsa alt på skrivinga.

Då hadde han alt skrive bøker i fleire år, men til då hadde han berre gitt ut diktsamlingar. Dei, og meir til, hadde han site i brakkene og skrive utetter kvelde og netter medan dei andre spelte kort eller sov.

Aktivt forfattarskap 1910—24

Så, frå 1910 til 1924 kjem den store perioden hans som skapande forfattar. Han skriv det store romanverket sitt, «Dansen gjennom skuggeheimen», i ti band, nokre av dei i fleire versjonar. Han gjev ut ei lang rad diktsamlingar, eit par artikkelsamlingar og han er litteraturkritikar i nynorskavisa «Den 17. mai». Han blir ein kjend forfattar. Men då desse åra er ute, har Uppdal og gjennomlevt det vonde — kona som blir sinnssjuk, borna som blir sette bort, dottera som dør. Sjølv er han nedbroten og kjem på psykiatrisk sjukehus. Men han kjem ut, tek på å skrive

va att og bur som einsleg mann i fjellbygda i Sør-Trøndelag til dess han dør i 1961.

I det store romanverket fortel Kristofer Uppdal «den bolken i den yngste historia vaar, daa arbeidarstandet skapar seg og stig fram. Det er lausrivinga fraa opphavet, bondestandet: gangen til ei slekt frametter, proletariseringa, heilt ned til botnen, og vidar til den nye og yngste magt i samfundet, arbeideren.»

Dette er sett frå synsstadene til rallaren, og lesaren får fylgja denne saga frå ei forhistorie om rovdrifta i ei gruve der arbeidarane enno ikkje har reist seg og organisert seg til kamp. Denne fyrste boka, «Stigeren», sluttar i eit forrykande slagsmål; den avsette stigeren mot nokre av arbeidarane. Då er gruvedrifta stogga, selskapet har gått konkurs.

Verket går fram til fyrste verdskrigen, og kjem mot slutten noko inn på motsetningane i den norske arbeidarrørsla med fagopposisjonen og ungdomsforbundet, kampen mellom reformisme og revolusjon som toppa seg i åra rundt 1920.

Romanverket dekkjer om lag 50 år, og syner det største skiftet i nyare norsk historie. Det er det viktigaste Uppdal skreiv.

Men ikkje det einaste. Kristofer Uppdal er òg ein stor lyrikar. Med ein ende fram, direkte stil og store, djerpe bilete er han ein nybrøyta i lyrikken, liksom han har ein sermerkt prosastil, knapp og fargesterk.

Romanar frå mange slag miljø

Dei ti romanane går føre seg i mange slag miljø, dei har skiftande hovudpersonar og teiknar samfunnet frå fleire

KRISTOFFER UPDDAL

synsvinklar. Kvar bok kan lesast for seg. Den eine fylgjer ikkje på den andre som ei framhaldsforteljing. Det som er sams, er forutan dei viktige personane som går att, eit sams perspektiv frå bondesamfunnet fram mot arbeidarrørsla.

For den som ikkje har lese bøkene, vil det passa godt å lesa «Vandringa» fyrst. Denne forteljinga om deklassering og proletarisering har eit vidt perspektiv, med bondehuslyden som lyt gå frå garden i nedgangstida. Dei flytter til småbyen, der faren etter kvart misser mykje av seg sjølv under nye livshøve. Han er blitt arbeidar, men i tenking og haldningar er han framleis bonde, heimlaus og på sida.

Sonen Kal Ølstad, som er hovudperson i boka, lever fyrst eit omtumla liv i byen og som gjætar under ugjestmilde kår. For han tek det òg tid å riva seg laus frå opphavet. Fyrst då han har vore anleggsarbeidar ei tid, er proletariseringa fullenda som det heiter i eit makelaust kapittel der han blir «teken opp i adelsstandet» til rallarane og der han får det ekte rallarnamnet Øl-Kalle.

I alle bøkene er personteikninga knytt til samfunnsskildringa, så tett at det ofte er vanskeleg å sjå kvar den eine sluttar og går over i det andre. Personane, og dei er ikkje få, er alle teikna med særdrag og ein eigen profil. Dei står klårt og skarpt fram.

Men dei er alle i hop bundne til sin klasse i ferd og gjerd. Bøndene og bondekonene kan vera svært så ulike i personlege eigenskapar, men klassesdraga er sams. Den milde og gode mora hans Kal og det fæle byskjet Guruanna Rokn har ikkje mykje som er likt, men sjå om dei ikkje har same haldninga til tenestefolk og husmenn likevel.

Endå tydelegare med rallarane. Det er mykje meir enn stilen som er lik. Felleskapet deira, der samhald og kameratskap er grunnlaget, er til saman ein eigen kultur, med ein eigen måte å tala på og eit eige syn på verda og menneska.

Såleis kan ein ta føre seg alle grupper og klassar. Ikkje ein einaste av personane står lausriven frå den verkelege stoda si i samfunnet. Like viktige som einskildpersonane er samfunnssklassane, og Uppdal syner klassegrensene og kor vanskeleg det er å stiga over dei.

I «Vandringa» kjem endå meir til. Her får lesaren sjå koss menneska får forandra viktige karakterdrag som fylgje av deklassering. Eleseus, som har vore ein fjåg og drivande arbeidskar som helst vil sjå lyst på tilveret, blir både svartsynt og syten. Motsett med sonen som har vore livd på og passa på av mor og av mostrer. Under andre vilkår rår han or og blir ein sterk og stødig kar som veit å slå ifrå seg når det trengst.

Menneskeskildringa i samsvar med historisk materialisme

Ei menneskeskildring av dette slaget går ut frå ei forståing som samsvarar med historisk materialisme. Ikkje minst er dette slåande i kvinneskildringa. Det som finst av sams «kvinnesyn» i bøkene, er vel einast at dei alle har eit eller anna tilhøve til mannen og sitt eige kjønn. Dei aller fleste er aktive i høve til det erotiske, somme er pågåande. Slikt var ikkje vanleg i litteraturen på den tid, men visseleg reelt nok.

Dette som alt anna lever dei ut etter dei skiftande vilkår som er fastlagde etter kva samfunnsklasse dei høyrer til. Mange

KRISTOFFER UPPDAL

Fra rallarmiljøet som Uppdal så levende skildret.

av dei kjem nokså skeivt ut. Bondekvinnene kan ha det hardt og slitsamt nok, men er trygge i sitt tilvære, nødvendige i arbeid og alt liv. Verre går det med dei som satsar på det borgarlege ekteskapet, som rallaren Uppdal hadde eit kritisk syn på. I fleire av bøkene syner han koss det borgarlege ekteskapet er reint øydeleggjande for begge, men serleg for kvinna. Når grøne plysmøblar dukkar opp, er dårleg nytt i kjømda.

Mangt som i arbeidarmiljøet er enkelt og sjølv sagt og kan gjerast berre på ein måte, blir lett problem og konflikthøgare oppe, der det å vera fin kan koma på tvers av større saker.

Forutan brakkekokkene som spelar sine roller sjølvstendig og myndig i bøkene,

er det nokre unge fabrikkjenter i siste delen av verket forfattaren set vonene til. Dei er aktive i fagrørsla, og ser plassen sin der i jambreidd med karane.

Bøkene viser veg for arbeidarklassen

I bok etter bok kan ein sjå koss forfattaren går opp ein grensegang for arbeidarklassen. «Trolldom i lufta» syner koss massearbeidsløysa er med og løyser opp fellesskapet. «Kongen» handlar om individualisten som ferdast i utkanten av rallarmiljøet. «Dansen gjennom skuggeheimen» er boka om rallaren, bondejenta og storbonden. Bonde-slusken, halvt bonde og halvt proletar, er teikna som ein flokk puslete og smårare

KRISTOFFER UPPDAL

typer i «Fjellskjeringa». I eit par av dei mest interessante bøkene «Domkyrkjebyggjaren» og «I skiftet», gjer Uppdal greie for klassemotsetningar i arbeidarrørsla. Nokre einskilde drag peikar mot aktuelle konflikhtar i den tid bøkene blei skrivne, men ikkje som den store politiske motsetninga.

Han nyttar det samtidshistoriske stoffet fritt, ordnar det inn under romanopplegget til å syna koss arbeidarrørsla el fram eit eige sjikt av funksjonærar som ikkje sjølve er arbeidarar, men eit arbeidararistokrati. Uppdal nyttar dette ordet i ei av bøkene.

Avgjerande for koss desse står til rørsla, blir tilhøvet deira til arbeidarane. Nokre av dei som lever livet sitt rundt forbundskontora og Folkets Hus har aldri vore arbeidarar. For dei er det sjølv-sagt å tenkja og leva som borgarar. Dei som har vore arbeidarar, kan gå to vegar. Ein av dei, Ølløv Skjøløgrinn, legg heile seg i å byggja opp forbundet. Borgarleg livsførsle set han utsett til, og det går gale. Dei det råka, tok skildringane av arbeidararistokratiet svært ille opp. Det er nok ein hovudgrunn til at DNA-ideologane aldri har kunna halda fram Uppdal som stor arbeidarforfattar.

Den politiske lina er ikkje klar nok

Andre òg har tykt at det var mykje pessimisme i biletet av arbeidarrørsla, slik ho ter seg på det som blir kalla sentralt hald. Men var ikkje det rett? Var det ikkje borgarane og karrieristane som tok

over, attom store ord og revolusjonære fraser? Det gjekk berre eit år og to frå dei nærgåande skildringane i «Dom-kyrkjebyggjaren» og «I skiftet» og til jernstreika i 1923 då pampane dolka arbeidarane i ryggen.

Det Uppdal ikkje såg, eller ikkje såg klårt nok, er at den politiske lina er avgjerande, og at slike motsetningar fanst i den rørsla han tok føre seg.

Dette er ein viktig veikskap i dei bøkene det gjeld. Der er aldri ein aktuell politisk situasjon, aldri noko spørsmål striden står om. Her er nok Kristofer Uppdal påverka av syndikalismen, som stod nok så sterkt i den norske arbeidarrørsla rundt 1920, og som var med og avværna meir enn litteraturen på eit avgjerande tidspunkt.

Med alt det som finst i bøkene av levande arbeidarhistorie og spennande motsetningar, må ein slå fast at på dette feltet er det eit viktig tilbakesteg i sosialistisk realisme frå romanen «Streik» av Per Sivle som kom ut 30 år før.

Ein kan òg finna andre veike punkt i verket. Såleis er «Røysingfolket» ei mykje dårlegare bok enn dei andre, både i innhald og kunstnarleg utforming, med eit idyllisert og lite truverdig bilete av tilhøvet mellom storbonden som før har vore rallar, og tenestefolka hans.

Dette minkar ikkje det storfelt livfulle og det historiske utsynet i dei andre bøkene, som gjer «Dansen gjennom skuggeheimen» til eit storverk i arbeidarlitteraturen.

A M. A